

quàm Genicula nominantur, à quibus persæpe & geniculatim & articulatim ramuli prodire dicuntur. Quod inter artus & genicula medium intercedit, Internodium dici consuevit. Geniculae quoque radices nuncupantur, quæ nodis quibusdam interlinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatae. Partes crassiores nodis conglobatæ, in quas internodiorum extrema cœunt, Vertebrae nominantur. Lateribus etiam præditæ sunt herbæ, quibus laterales funduntur rami, aut vtrinque in ordinem digressi prodeunt. Ad hæc, particulae teretes & oblongæ in capillimodum extenuatæ, Capillamenta dici consueuerunt, qui si contorta crispentur, Cirri mutantur appellationem. Differunt Cirri ab Acetabulis: illi enim tota pylorum flagella sunt; hæc in flagellis cirrisque rotundæ cavitates sunt. Capillamentis germanæ sunt fibræ, quæ plantarum minutiores sunt radiculæ, in quas veluti extremas crassiores effusa sparguntur; sic radices multæ fibris capillatæ, nec non etiam capillamentis fibratæ pinguntur, quæ veluti crinibus quibusdam cirtatæ comantur. Vertex, Fastigium, Cacumen id esse constabit, quod longissimo à radice distat interuallo, ut crus, quod proximum sit pedi. Oculus dicitur, quod persæpe in huiusmodi alarum sinu videantur oculi; is inoculationi nomen fecit. Ceruix pars illa est, quæ à capitis radicibus prodiens, prælonga, teres, in colli speciem figuratur, ut in Cæpis & Porris; & id genus similibus. Umbella est, quæ in plantis summam in fides, estque floris seminifera pedamentum, in plures digestum longiores pediculus, qui simul ex fastigio eodem orti in latius continuè radiantur, singulique florem vel semen sustinent in orbem circumactum, ut in Sambuco, Fecnieulo, Aniso ac Dauco, & nonnullis alijs. In orbem quoque radiatas herbarum comas cacuminaque in fascies coacta, Latini Muscaria vocitarunt à flabris similitudine, cuius ventilatu muscæ è contiguis abiguntur. Cymæ sunt scaporum delicatioris tenerioresque coliculi, quas à prima pullulatione præstant. Pappus, lanosus villosus est, qui deflorescentibus aliquot herbis remanet & postea in auras euanescit, ut in Carduis, Senecione, Soncho, & plerisque alijs fit. Herbæ quædam & arbores quadam lanugine pubent, quæ est lanata quadam hirsuties, qua stirpium aliquot folia, coliculi, termitibus canescunt. Aculei sunt, quæcunque duriuscula in cuspidem turbinata punctionem insigunt spiculorum modo. Echinus est, quidquid numerosa congerie aculeorum stipatur siue tegmen, siue capit, siue cacumen: sic dictus, quod globofo spinarum agmine maris Herinaceum mentiarur, ut in Castaneis. Diplaco & Spina alba apparet. Semina multis varijsque conceptaculis recipiuntur, nempe siliquis, valvulis, folliculis, loculis, vasculis. Folliculus est theca cuiuslibet rei, quæ granum vel semen continet inuolutum. Siliqua tegumentum est, quo vel grana leguminum, vel herbarum semina concluduntur nam non legumina modo, sed quamplures quoque herbæ & frutices siliquantur: Valuuli cum cæterorum leguminum folliculi, tum præsertim Fabarum appellati sunt, quia vallo quasi valuoli grana excutiantur. Vascula reliqua seminum inuoluta, quæ si veluti parua capsule ea recludant, Loculamenta dicuntur; si pecuniarij sacculi follicularem formam referunt, Vulgæ sibi nomen asciscunt: Circinatus florum vel foliorum ambitus, qui colicalos, aut ramulos herbarum coronat, Verticillū est, ab instrumenti muliebris similitudine dictū, quod fusi vertedi gratia solitū est adhiberi. Omisissis verò partibus Frumeto & Viti dicatis, uti nostro

stro

stro instituto minimè oportunis, alijsque ad figuram pertinentibus, breuitatē studens, huic capiti finem impono.

Saporum in Plantis reperorum differentia inuestigantur. Cap. VII.

Quippe cum in ordine seruando, in tractandis plantis hoc in opere contentis, connexionem cognatione saporum esse seruandam operæ pretium fore duxerim; ad clariorem ideo notitiam de saporum differentijs, quantum nostro instituto conuenit, nunc agere intendo. Etsi hæc inquisitio pertinet in summa ad secundum de anima, in specie ad librum de sensu, & sensilibus, priuatim verò ad librum de saporibus; attamen quia tripliciter sapores considerari possunt, primo in ordine ad gustum, cuius sunt obiecta, secundo secundum propriam naturam, tertio secundum subiectum, cui insunt; primus, & secundus modus ad Philosophos pertinet, quare de his Aristoteles in prælegatis locis differuit, tertius ad medicos; atque ita Galenus considerans mixta, ut ad sanitatē conferunt, sapores, ad ipsorum temperies dignoscendas, ordinauit. & sic per subiecta distinguit. Et quamuis nulla qualitate, earumque secundæ appellantur, firmum satis indicium ad mixti temperamentum dignoscendum, sumi possit (sola enim experientia id asequimur, cui vnice fidendum) ex saporibus tamen non parū iuuamur, cum ad id consequendū, tum ad plantas ipsas dignoscendas. Sciendum ergo, quod de saporū differentijs, ac numero, prisca non pariter sensisse videntur. Plato namque in Timæo, ut refert Galenus, quodammodo octo posuit, Acerbum, Austerum, Acidum, Salsum, Nitrosum, Amarum, Acrem, & Dulcem; alio modo quinque, primos duos: Acerbum, & Austerum, eiusdem ferè speciei esse asserens, & solum, autem in ratione maioris, & minoris differentes. sic salsum, nitrosum, & amarum. amarus namque ex nitroso prouenit intensione: salsus verò aut nitroso imbecillior aut adstrictionis quoque assumens aliquid, ex adstrictione specificam differentiam adsciscere videtur. Alij addunt alium, quem Adstringentem vocant. huicque Plato eundem cum austerum esse intellexit. nihil enim aliud est, quàm austerum remissius, qui in malo Cydonio, & Medico reperitur. Theophrastus addit Vnctuosum, seu oleosum, seu pinguem, qui potius in numero succorum à Platone ponitur: Vnctuosum enim esse non ad saporem, sed ad modum substantiæ succi perinet. Alij nouem dicuntur, acer, acidus, pinguis, salsus, austerus, dulcis, amarus, acerbus, insipidus. tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, postremi è crassa, atque terrena. Nos octo tantū veluti nostro proposito oportunos explicabimus, acrem, amarum, salsum, dulcem, insipidum, acidum, austerum, & acerbum. Acris sapor est, qui linguam, & os acrimonia ferit, cōpungitque, ac fauces mordet, simulque calefacit, & interdum quasi exurit, is maxime conspicuus est in Pipere, Pyrethro, Euphorbio, Nasturtio, Allio, & Cæpa, *Ahuapalli, Culli, Chilpanizotli, Cibilmeatl, Tazpalli, Anchoa*, & id genus alijs. Fit autem ex tenui, sicca, calidaque materia. quare omne id, quod gustui acre, mordensue se præbet, igne naturæ particeps est. idem sapor reperitur in edulij quibusdam, quibus vnum pro oblatio, multis verò ut condimentis tantum, cum etiam in simpliciter medicamentis, ut in deleterijs, qui si nondum vehemens est, sed infra tertium calefaciendi ordinem

B subsistit,

1. simpl. med. cap. 35. & 36.

quod 3. quod 3. 4.

substitit vim, atque facultatem habet, intro sumptus, penetrandi, meatus aperien-
di, crassosq. humores attenuandi. extrinsecus corpori adhaerens, cutem rarefacit,
humoresq. elicit, ac rarefacit. Quod verò iam acrius est, tertiumq. caloris gradum
exuperat, præterque gustus acrimoniam, caput tenui vapore ferit, si crassior sit
essentiæ causticum est, & aut vesicas excitat, aut crustas molitur. Sin tota substan-
tia animantæ aduersatur, septicū, id est putrefaciens, & deleterium est. Amarum sa-
por insuauis est, ac tristis, gustum diuellit, & linguā corrodit. eo insignis est Aloe,
Absynthium, Gentiana, Centaurium minus, Colocynthis, *Cruipati*, *Zenanam*, *Te-
cpati*, *Zromptonic*, *Texompali*, & eiusmodi alia. Crassa eius est materia atque terrena,
quam exuperans calor pressauit, & exiccavit. quare omne amarum calidū, &
siccum est. etsi aliter Auerroes sentiat, negans saporem amarum ex calore fieri
semper, sed ex calore, aut frigore fieri posse, modo calor, aut frigus cū desiccatione
coniungantur, idq. multis exemplis monstrare nititur, vt est apud eum videre. cui
se subscribit Valleriola. quorum rationibus satis optimè doctissimus Valesius res-
pondet. Hinc sanè præcipua vis detergendi, & meatus expurgandi amaris inest,
introq. sumptis infarctus expediendi, & ad moris sordida vlcera detergendi, & ex-
purgandi. at quia exiccando, superuacaneos humores absorbent, aut detergunt,
& dulcedini, quæ putredinis parēs est, prorsus aduersantur, putredinem inhihent,
& corpora diū integra tuentur. Salsus sapor est, qui linguam exactè siccando
corrodit, non tamen admodum calefacit. in mediocri materia consistit cum calore,
& siccitate. aqueæ enim materiæ (quæ non exquisitè simplex est) partes qual-
dam terreas permixtas calor externus tandem præstans, & vrens, atque siccans,
salsum saporem inducit. fitq. à terreno sicco, quod in aqueo humido caloris vi
præstatur, attenuatumq. est. neque igitur prorsus terrenus, vt Galenus inquit
hic torus manet, sed permixtus obtunditur; siccitas verò maior conquiritur, &
perficitur. Itaque quod salsum est, poros contrahit, incidit, detergit, digerit, seu sua
siccitate potius humores absorbet, sine manifesto caloris sensu. quo fit, vt à putre-
dine vindicet. a sale nomen accepit. quare hoc genere salis species omnes conti-
nentur, aqua marina, *Yratl*, *Tequixquilid*, & his similia. Dulcis sapor suauis, ac
iucundus est, nullaq. qualitatis exuperantia molestus. nam materiæ, & tempera-
menti mediocritatem obtinet. Hac de re exasperata lenit, maturat, concoquit, &
anodynus est, ac alimentorum omnium communis. omnium namque nutrien-
tium cōmunis dulcedo est. quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus est dulce, ex
Galeno. Conspicuus est hic sapor in saccharo, melle, Glycyrrhiza, *Tzompelicichuel*,
Tatacanalic, *Cuizapazollin*, *Coltoil*, & huiusmodi alijs. Inspidus sapor improprie
dicitur, vt qui saporum potius priuatio sit, nullaq. qualitate afficit, nulloq. gustu
saporum percipitur. Huius materia tamen quodammodo crassa est, non tamen
prorsus terrena, sicca, & adstringens, sed humore quodam perfusa. qui etiam non
exquisitè permiscetur vi caloris. & quia eius materia emplastica est, meatus om-
nes infarcit, & obstruit, exasperata lenit, & soluta conglutinat. Quamuis autem
sapor hic dulci sit affinis, distat tamen, quod paulò crassior, & crudior constet
materia. Id saporis genus in aqua excellit maximè, inde in Cucurbita, Pepo-
nibus, *Omimexli*, *Quodamolli*, *Thaparl*, & huius generis. Acidus sapor est, qui
gustum penetrat, & tenuitate ferit, citra tamen vllum sensum caloris. in te-
nui

5. Collig.
cap. 27.
9. lib. cōtr.

4. Simp.
med. cap.
14.

4. Simp.
med. cap.
14.

nui inest materia, frigida, siccantisque est natura, suaque tenuitate ad pene-
trandum, & incidendum nihilo ferè infirmior est acri sapore. quare inci-
dit, attenuat, mordicat, detegit, obstructa liberat, repellit, & siccat. frigo-
ris enim altè subeuntis beneficio fluxiones omnes repellit, siccitateq. que pla-
nè valida est, sanguinis eruptiones sistit, ac cohibet. Eius vis in aceto maximè de-
præhenditur, in succo limonū, mali citri, & in Oxalide *Tomail*, *Tlailauhcapati*. Au-
sterus sapor est, qui moderatè os, & linguam costringit, & quadam asperitate coar-
ctat, ac quadantenus refrigerat, & exiccit. Consistit in materia mediocri, quæ
terrenæ, & aqueæ particeps est, in qua non calor, sed frigiditas dominatur, &
exuperat. luculenter refrigerat, extinguit, cogit, atque contrahit. fluxiones mo-
deratè sistit, atque repellit. proprièq. crudus humor appellatur. estq. immaturis
fructibus peculiaris, vt in Mespilis, Cornis, Pomis, & Pyris siluestribus. Vnaq.
acerba, *Gacapolton* fructu immaturo; *Tcoxil* fructu incompleto; *Copalxochotl* etiam
fructu immaturo. Acerbus sapor austero finitimus est, eo tamen grauior, mo-
lestiorq. ac magis linguam, gustumq. omnem constringit, & exasperat. ac proin-
de magis tum siccit, tum refrigerat. eius materia planè terrena est, & sicca, nec
aqua, nec humoris manifestè particeps. in qua non calor, sed frigus exactè do-
minatur cum siccitate. Itaque vt frigidus fluxiones repellit, vt adstringens hu-
morum impetum sistit, ac cohibet; vt siccans coarctat, atque densat, vulnera,
cicatrice obducit; vt terrenus humores incrassat. Sapor hic in malicorio, Galla,
Rhoe, & Cupressi nucibus, *Exquahuitl*, & *Mizquil*, & huiusmodi alijs cōspicitur.
Cumq. corpus acerbum terreum sit, ac frigidum, tripliciter necessariò exoluitur,
vt Galen. ait; aut incalescens, aut humescens, aut vtrumque simul perpetiens.
Itaque si calefeat dumtaxat, nec humidius fiat, neque mollius, sed durum ma-
nens, solam acquirit dulcedinem, velut roburnæ glandes, ac potissimum quæ vo-
cantur Castaneæ. si tantum humescat, siquidem ea crassarū sit partium, & aquea
humiditas, austerum euadet. cuiusque enim saporis vires aquea retundit, atque he-
betat humiditas: si verò tenuium partium, & aërea sit, acefcet. ostensum nāque est,
frigidum subtile, acidam efficere qualitatem: at si pariter humescat, & calefiat,
humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò transibit in pinguedinem.

*De Plantarum noui Orbis, ab indigenis veteris huius diuersitate; earundemq. multi-
tudine. & cur de paucis hoc in opere tractetur. Cap. IX.*

Huius nonnullas veteris Orbis indigenas plantas in nouo Orbe ortum du-
cere, fama est, quamplurimas verò noui illius esse proprias, quarum penè
nulla in hoc antiquo visitur. Hanc Indiæ plantarum diuersitatem ad aures Theo-
phraستي peruenisse eius verba, quæ scripta reliquit 4. de Histor. plant. cap. 5. te-
stantur. vbi loquens de Indiæ ficu, alijsq. Indiæ arboribus, & herbis, ac absoluto
sermone de ficu, & alijs duabus congeneribus plantis, subdit. Sunt etiam alia
plura ab ijs diuersa, quæ Græcia gignit, sed nomine carent. nec mirum quid-
piam ex eorum proprietate putandum; nam, vt quidam referunt, nulla omni-
no arbor, nullus frutex, nulla herba similis ijs comperitur, quæ in Græcia proue-
niunt, paucis exceptis. idq. etiam ex Iconibus, figurisq. plantarum regijs in libris
contentarum a quouis optimè satis percipi potest. Tanta namque arte, & peri-
tia

tia depictæ sunt, vt tum in illarum partibus, totaq. figura delineandis, tum coloribus punctim applicandis, gens illa nec Apelli, nec cuiquam antiquorum cedere videatur. Imagines, & similitudines plantarum, & animalium ita ad viuum vsq. sunt, vt res ipsæ, seu accidentia in rebus ipsis in hærentia appareant, vt ex nonnullis plantis, & animalibus ad nos delatis coniectari potest. Non ab re itaque omnes naturæ præstantiam in plantis admirantur, non tam quod infinitum earum numerum procreauerit, quam quod omnes sic variauerit, vt non sit reperire plantæ speciem, quæ alijs ex toto similis sit. Hanc plantarum specificam diuersitatem cæli, & soli proprietate, ac ratione fieri scriptum reliquit Theophrastus, vbi loquens de generatione plantarum spontanea, a principio statim inquit. Spontè autem alia exeunt (vt simplicius loquar) quæ minora consistunt, & maximè quæ annua, herbaeque, natura sunt. Cæterum euenit, vt etiam maiora interdum ita gignantur, cum aut imbres frequentauere, aut proprietates aliqua in cælo, & terra consistit. in fine autem capitis concludens, inquit. Itaque quantum in vniuersum exprimi liceat, generationes huiusmodi fieri necesse est, terra subseruata, coactio, humore admixto, commutatoque, ex folis ardore, quemadmodum & animalia progenerari videmus. Quæ Theophrasti verba, æquo si recipiantur animo, plantarum materiam esse quatuor elementa, inferre videntur. Nam per terram subseruata, duo sicca elementa, nempe terram, & ignem intelligit; per humorem duo humida, nempe aquam, & aërem, quæ simul cum sicis admixta, & coacta, plantarum materiam euadunt. Causam verò agentem solis statuit calorem operantem in elementa illa, vniendo, mutando, ac disponendo ad plantæ formam introducendam, virtutemque formæ plantæ productiuam infundendo. Elementorum namque virtutes cuiusque formæ mixti productionem attingere non possunt, nisi sit superior alia virtus, & hæc est à cælo. Motus itaque cælorum causa vniuersalis est mutationum inferiorum, vt putà elementorum mixtorum, inanimatorum, plantarum, & animalium, non quia motus per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quædam conditio causæ. nam sol & ætra applicata, & lata per motum in situs diuersos, rerum diuersitates operantur, ex Aristotele. & hæc de plantis spontè nascentibus. Plantis autem ex semine, vel ex analogo ortum ducentibus (corpora enim cælestia non eodem modo operantur in hæc inferiora) motus cælorum non totam imprimat virtutem, sed coadiuuat aliam virtutem. Coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem feminis, vel analogi, qui est eiusdem rationis cum cælesti. & sic cælum omnium causa est, non solum productiuam, sed conseruatiua. non enim consisterent multum inferiora hæc, præsertim plantæ, & alia viuentia, motu hoc, & influxu cælorum cessante. A syderibus, quam magna vis oriatur in plantis, scriptum reliquit Theophrastus. Sed de his hæc tenus, alterius est operis. Esti autem infinitus ferè sit numerus specierum plantarum; noui indigenarum Orbis, de paucis tamen agere in hoc opere visum fuit, nam tantum in his tria illa, quæ Galenus in medicis præceptis, ac cunctis alijs obseruata statuit, reperiri contingit, quorum id erat in primis, quod ea, quæ tractantur, debent esse vera; secundo vtilia; tertio iactis principijs conuenientia. Cum ergo inter tot mille plantarum differentias hæc solæ reperiantur pluribus, ac notatu dignis præditæ facultatibus, ac

i. de causis
plant. c. 5.

s. de generis
text. 55.

e. vlt. lib.
3. de causis
plant.

vsui

vsui medico vtilibus (in commodum namque artis medicæ professorum præcipue præfens editur opus, quibus plurimum, vt debeo, præ cæteris proficere, animus mihi semper fuit) iactisq. principijs contentaneis, ac antiquorum, præsertim Galeni, methodo non repugnatibus, non immeritò harum tantum historias, Icones, & Imagines distinctas prælo tradendas, operæ pretium duxi.

Dubia eorum, qui asserunt, Inartificiosum, & Inutile esse tractare de plantis proponuntur, & breuiter causæ, deceptiones in plantis efficientes, narrantur. Cap. X.

Plantarum descriptiones fallaces esse, earumque virtutes inefficaces, atque euandas pleriq. medicorum quæruntur, multa que passim obuia apud veteres, quæ parum apte, si nostris conferantur, suo nomini, ac descriptioni respondere, eoque diuersas esse herbas contendunt, licet nostro æuo idem nomen obtineant, sic Iberidem, Centaurium minus, Smyrnum, Hippoglossum, Phyllitum, Pentaphillum, Phu, & nonnulla alia diuersa esse existimant, quia veterum descriptionibus non per omnia congruant. ac perinde de plantis noui Orbis opponunt, in illarum descriptionibus deceptiones quamplurimas contingere potuisse, tum etiam experimento satis constare, nonnullas plantas illius Orbis indigenas in veteris huius translatis regiones obiisse, quasdam inefficaces, atque euandas euasisse; alias mutationes magnas perpessus fuisse. quare ob difficilem plantarum inuestigationem, descriptiones fallaces, magnasque mutationes, tractare de plantis esse inartificiosum, & inutile opinantur. His vt satisfiat, scire licet, deceptiones multifariam in dignoscendis plantis, ob earum mutationes contingere posse. Variantur namque plantæ quadrupliciter. primo ratione nomenclaturæ, secundo ratione numeri, tertio ratione delineationis, vltimo ratione facultatum. In nominibus enim proprietates eorum, & simplicitas consideratur, quæ tum in plantarum generibus, tum speciebus est, hisque vel vniuersis, vel eorum partibus, nempe hæc omnia suis, & non alienis, atque improprijs, nuncupantur nominibus, vt quod arbor est, arbor vocetur. sic de fruticibus, suffruticibus, & herbis. pariter & circa species. in quibus non solum proprietates est consideranda, vt scilicet appositis sibi nominibus appellemus, sed etiam vniuersio; nempe, vt perpetuò vnum nomen, si fieri potest, vni, & non pluribus imponamus. Idem in plantarum partibus obseruandum est, vt quod radix est, radix nuncupetur, caulisque, caulibus nomine appelletur. sic de caudice, ramo, cortice, folio, flore, fructu, ac semine. Hæc in nominibus obseruanda sunt. In speciebus autem numerus potissimum spectandus, qui est, vel determinatus, cum dicimus, alicuius plantæ duas esse species, vel tres, vel quatuor, vel indefinitus, vt si plura esse alicuius plantæ genera dicamus. At verò in descriptionibus longè plura consideranda sunt. delineantur namque plantæ per substantiam, per quantitatem, tum continuam tum discretam; per qualitatem, quæ est visibilis, odorabilis, gustabilis, & tactilis, quæ etiam vel definitæ, vel indefinitæ sunt; per figuram, ac per similitudinem, quæ etiam ad qualitatem referuntur; per situm, per ordinem, qui quandoque confusus ponitur, nonnunquam explicatur; per tempus, quod aliquando determinatur, quandoque indeter-

B 3 minatum

inatum ponitur; per locum præterea, & regionem: quæ omnia mutari possunt, ac præter naturam reddi: & sic plantas variari, & deceptiones contingere. Facultatum denique ratione, triplici ex causa in plantis error contingere potest. primo ratione plantarum, scilicet cum planta non induxerit effectum, quem promittit; secundo ratione corporis subiecti; tertio ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. At quia ex dictis quisq. facile deceptiones, quæ in dignoscendis plantis ex mutatione, ratione nomenclaturæ, & ratione numeri contingere possunt percipiet, merito, ijs ommissis, ad mutationes ratione delineationis in plantis contingentes deuenimus.

*Modi mutationum in Plantis delineationis ratione euenientium
explicantur. Cap. XI.*

Bisariam mutationes in plantis delineationis ratione eueniunt: nempe vel quia plantæ non accommodantur descriptionibus, vel contra, quod descriptiones non accommodantur plantis. Plantæ quidem auctorum descriptionibus repugnare videntur ob mutatam faciem: idq. pluribus modis euenire potest; primo sui ipsius ratione, secundo ratione Cæli, tertio ratione soli, quarto ratione cultus. Sui ipsius ratione dupliciter est: nam vel ratione substantiæ, quæ in cunctis plantarum partibus consideratur, vt si aliquando quandoque in planta partem deficere, vel superaddi contingit, siue pars illa sit naturalis, siue præter naturam. naturalis quidem, vt capillamenta, quæ Tribuli aquarici caulibus adnascuntur, quæ nec folia, nec caules Theophrasto auctore esse videntur; sed Cauli adnascuntur. sic & Viscum, & Stelis, & Hyphear, quæ non nisi in aliena arbore nascuntur: ita & Ledon Cisti species, in cuius folijs pingue quoddam verno tempore contrahitur. Ad substantiam etiam, gummi, lacrymæ, lac, succi, & id genus alia, referri possunt, quæ quandoque sunt, aliquando, cum esse deberent, deficient, vt Mastices, iuxta Chamæleonis albi radices; sic & quæ deficient, vt Chondrylla. Alterum genus quod folia fert circumrosa, vt & Othonna, & Chamæleonis nigri radix, quæ interdum exesa est. Quæ præter naturam sunt, huiusmodi esse solent, vt cum Fleui scabies nascitur, ærugo Oliuiss, atque eadem in frugibus, ex serenitatibus, flatibusq. austrinis, aqua, & rore in spicis insidente, quibus ex sole seruefactis ærugo creatur. sic & cum præter naturam aliqua deficient, vt in Myrto, quæ iuxta balneum sine nucleis exiit. Secundo modo planta sui ipsius ratione faciem mutat ex ætate, quæ in eius pueritia, adolescentia, & senectute consistit. est aliqui senectutem diuidentes in marcorem, & senectutem, considerent senectutem in planta dupliciter, primo modo antequam planta à terra euellatur, secundo postquam lecta est, nos tamen hac subdiuisione omissa, dicimus, plantas ætatis ratione mutare faciem. quia non eodem modo in pueritia adolescentia, & senectute erit, vt in Tussilagine apparet. quæ luteum florem prima germinatione vere emittit, quo vna cum caule confestim exiit. inde nonnulli his carere existimauerunt ex Dioscoride ac ex hisce auctoribus suam de Tussilagine historiam sumpsisse Plinium credendum est, qui neque florem, neque caulem, neque semen proferre hanc plantam tradidit. sic &

lib. 3. cap. proprio.

in alijs

in alijs quibusdam herbis idem Dioscorides in sui operis præfatione his verbis confirmat, quæ causa etiã nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, verbi gratia Gramen, quinquefoliũ, & Tussilaginem amittere florem, fructum, & Caulem negant. & hoc non ob aliud, nisi quia non omni ætate herbas inspexerunt; ac propterea Dioscorides loco præallegato hæc verba prius scripta reliquit. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est, cum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest, neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, vt propter mutatam foliorum faciem Caulium proceritates, florum, seminũq. magnitudinem, & id genus alias peculiarias notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non prospexerunt, magno in errore versentur. & paulò post subdebat: Ergo, qui sæpius ad visendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. At si mutatio cæli ratione contigerit, hæc ob annorum varias constitutiones erit: prout enim cæelum varias reddit anni constitutiones, annus clementior quandoque aut horridior fit, & ita plantas variat. aeris namque inæqualitatem maximè spectandam esse, Theophrastus docet. Alijs enim imbres conueniunt, quibusdam repugnant: ita & status, & frigora, & calor. ex quo fit, vt si his adsint, illis desint, non pauca varietates efficiantur. vel enim figuram mutant, vel minores solito, maioresq. redduntur, non solum vniuersæ plantæ, flores, frondes, radices, aliaq. illarum partes, vel tempestiuus, vel tardius proueniunt, vel etiam omnino marcescunt. vnde rectè in proverbio est, vt Theophr. inquit, Annus fructificat, & non tellus. Sola ratione plantas variare quandoque contingit. ac perinde vt locus varias temperaturas in primis qualitatibus sortitur, ita multas diuersitates in plantis procreare potest. At quia dupliciter locus intelligi potest, vel pro vniuersa regione, vel particulari alicuius regionis loco; si primo sumatur modo, quamplurimas in plantis mutationes efficere solet, ita vt & stirpium indagatoribus, & Medicis, ac Philosophis in earum causis inuestigandis maximum facerent negocium. Quantum enim naturæ ob regiones varientur ex Hippocreatis de aere, aquis, & locis, libris, ac Galeni opusculo, cui titulus est, Quod animi mores temperaturam corporis sequantur, percipi facile potest. Ex regione, homines timidiore, vel audaciores petulantioresq. effici videmus. in vna magnanimitas, ac ad viriliter agendum, ac labores quoscunq. perferendos aptissimi sunt; in alia debiles, inertes, infirmique in hac mansueti, & mites, & in illa feri, & immanes nascuntur. Sunt & regionum omnium venti peculiare, & aquæ. sol etiam sicut vel rectè respicit, vel oblique, vel medio modo: sic etiam maiorem, aut minorem, aut mediocrem moram contrahit, & ob hoc hominum natura, mores, colores, & corporis habitus diuersissimi euadunt. sic & cæteris animalibus, multoq. magis plantis contingere posse, rationi consonum est, cum hæc leui quauis ex causa præ illis mutatione suscipere aptæ existant. Magnæ igitur ac plurimæ, regionum ratione, diuersitates in plantis esse possunt. amant enim plantæ has, vel illas regiones, ita vt quedam quorundam locorum vernacula sunt, alia in quibusdam nati nullo modo possint Theophrasto teste, qui Thus, Myrrham, Laser, Cinamomum, & Calsiam plagis ad exortum, meridiemq. vergentibus veluti peculiaria, minimè

3. de caus. cap. vii.

4. de hist. c. 6.

Descriptiones namque non accommodantur plantis, vel ob ineptam comparationem, & similitudinem, vel ob multorum signorum defectum, vel nulla apposita plantarum nota, vel ob mendosum codicem: nam inter alias difficultates, quæ auctores omnes de materia medica scribentes summo opere fatigarunt, maxima ferè est, plantæ delineatio. vnde cum alicuius plantæ notas, vt posteris cognoscendam relinquerent, describere vellent, nulla meliori via id assequi potuerunt, quam plantas plantis comparando. quod si ex plantis assequi non possunt, ad animalia sæpius, interimuè ad alia multa confugiunt. Quare si Dioscorides Iberidem describens, eius folia Liliij folijs similia dixisset, mala esset comparatio, & erroris causam præbuisset: sic si Acori folia, Narcissi folijs similia fecisset, & Mei Athamantici folia Ferulæ comparasset folijs. Pariter si quis *Ahuapatlim* describens, eius folia Lauri folijs similia fecerit, aut si *Ayocetlis* folia Personatæ folijs comparauerit, vel si *Coapatlis* folia, Mali medicæ folijs similia dixerit, deceptionis causam præberet. & sic in alijs comparationibus, quas breuitatis causa omitimus. Contingit quandoque ob multorum signorum defectum deceptio, vt in *Acacalide*, *Arisaro*, *Ammi*, *Paliuro*, nonnullisq. alijs, in quarum descriptione paucas notas Dioscorides posuit, & multas omisit. Ob id deceptiones in his dignoscendis multa contingere possunt, nisi quis diceret, Dioscoridè posuisse per paucas notas, ita tamen præcipuas, vt rectè intuenti, non sit admodum difficile prædicta dignoscere simplicia. sic *Tilixochilt*, seu flore nigro describendo, si notæ ex siliquis delumptæ omitterentur, deceptio contingeret. pariter in *Cozolmecat*, seu Cunarum fune, si notæ ex fructu sumptæ non ponerentur. sunt enim nonnullæ plantæ his similes, sed his fere notis, viribusq. satis differunt. ita etiam in *Hoitziloxitl*, seu arbore Balsami Indici, signa ex floribus sumpta si in descriptione omitterentur, errandi occasio præberetur. Interdum in plantarum descriptionibus nulla à scriptoribus ponitur nota, vt Dioscorides in *Bulbo esculento*, *Struthio*, *Siligine*, *Scandice*, *Crocodilio*, *Spina Arabica*, *Pulegio*, *Caro*, *Stoebe*, *Lagopo*, *Epipactide*, *Chamæleuce*, *Empetro*, & alijs fecit, quas tanquam suo tempore vulgo notas, suis signis describere omisit. temporis postea diuturnitate, & medicæ professorum materia incuria harum rerum memoria perijt, & hinc erroris & controuersiarum posteris occasio orta est. Ob mendosum codicem errores quamplurimi quandoque contingunt, multaq. reperiuntur in Dioscoride mendæ, quæ plantarum cognitioni sunt impedimento, quod librarijs, aut versoribus potius, quam auctoribus adscribendum est, vt in *Dicamni Cretenfis* descriptione traditæ, in qua neque florem, neque semen proferri Dioscorides aserit, quod penitus falsum est, contrarium namque ab omnibus obseruatur. quem locum perbellè Bartholomæus Maranta, sua de dignoscendis simplicibus Methodo restituit, à quo nonnulla eorum, quæ diximus, mutuauimus. sic in *Brassicæ Marinæ*, tum etiam in *Lithospermami*, *Nymphææ*, ac *Semperuiui* tertij folijs à Dioscoride descriptis apparet. eodemq. modo in *Agallochi* descriptione textus deprauatio in suspensionem venit, dum Dioscor. maculatum esse, inquit. qui textus à *Matthiolo* ex *Oribasio*, à quo nulla fit macularum mentio, emendatur.

Errores in Plantis facultatum ratione contingentes inuestigantur. Cap. XII.

Postremo errores in plantis facultatum ratione contingentes considerare oportet, quos triplici ex causa euenire posse diximus, nempe ratione plantarum, secundo ratione corporis subiecti, vltimo ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. omittisq. postremis, tanquam nostro proposito minus oportunis, de deceptione eueniente ratione facultatum plantæ tantum verba faciemus. quæ erit cum planta, quem pollicetur effectum, non præstiterit, quod pluribus ex causis euenire potest. Primo, si debita plantæ quantitas non ponatur, sed amplior, aut paucior debito; vel si conueniens fuerit quantitas, non autem perseveranter adhibita, vt si per multos dies esset propinanda, aut diutius loco adhibenda, semel tantum fuerit accepta, vel per modicum spatium loco hæserit. Secundo, si planta sola exhibeatur, quam cum alijs admisceri oportebat, quæ eius vim vel retunderent, vel auerent, vel id, quod erat impedimento, vt facultas ad actum exiret, remoueretur. Tertio, si debitam non habeat preparationem, quæ est in ablutione, torrefactione, vltione, trituratione, maceratione, alijsq. permittis. Quarto, ob malum delectum, videlicet, cum Planta, seu eius pars est incompleta, & immatura, aut nimia maturitate exoleta, vel quia non ex ea regione, in qua viribus pollet, sit accepta; aut ex conuenienti loco, aut oportuno tempore lecta, vel si illa plantæ parte, quæ vsui medico non deseruit, quique vtatur, vt si vis sit in folijs, & radix, vel flos, aut semen sumatur. Quinto, cum non debita ratione exhibetur, vt si quid exterius est ad mouendum, intrò sumatur, nempe si deuoretur quod per sedem, aliaque corporis partes est immittendû, & è conuerso. Derelictisq. breuitatis causa alijs causarum modis, quibus plantarum ratione deceptio in illarum cognitione contingere potest, de quarto modo tantum, qui est ob malum delectum, breuiter tractabitur. Plantarum itaque delectus duplex est, vnus qui fit per vniuersales regulas, quæ cunctis plantis accommodari possunt; alter qui fit per particulares; quæq. quibusdam tantum conueniunt. vtrumque Dioscorides nos docuit, nam regulas in vnaquaque planta seruandas ijs plantarum capitibus, in quibus opus fuit, adnotauit; vniuersales verò regulas, veluti separatam tractationem exoptulantes, in sui libri præfatione quam breuissimè perstrinxit. Plantarum namque delectus, vel est ratione temporis colligendi, vel ratione regionis, lociue, vel ratione particularium locorum; in quibus colliguntur. Tempus ad tria referri potest, nempe ad aeris constitutionem; ad ætatem; plantæ dum colligitur; & ad eiusdem vetustatem postquam lecta est. Aeris constitutionem obseruandam his verbis suadet Dioscorides: Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt: magni siquidem refert inter colligendum; si vel squalliores, vel imbres infesti sunt. Ætatem verò plantarum considerari oportere idem his verbis ostendit. Verum in primis curam impendere oportet, vt suis temporibus singula demetantur, & recondantur. certè quod horum ratione medicamenta aut valent viribus, aut euania sunt; nulloq. munere funguntur. At paulo post, inquit. Plerumque degenerant, ac minus viribus valent. multoq. magis, si non suo tempore, nec oportune colligantur, aut si per imbecillitatem

litatem tabuerint. & prope præfationis finem, subdit. Quæ verò fruticosæ sunt, Stoechas, Triflago, Polium, Abrocanum, Seriphium, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus, semine prægnantia demetantur. flores quoque antequam sponte sua decidant. fructus autem, ut maturi deterpantur, necesse est, & semina ubi sicari ceperint, priusquam defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet germinantibus tum primum cauliculis, lac, & lacrymæ excipiantur incisio per summum adolescentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticesq. ut recondantur, eximere conuenit, cum herba suis folijs exuuntur. hæc Dioscorides, qui de tempore, ut ad simplicium vetustatem refertur, post eorum lectionem inquit. scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum, multis durare annis, reliqua verò in trimatu inutilia, etsi in hoc vereantur aliqui. A loco, & regione simplicium delectum sumi his verbis exprimit. Magni liquidum refert, si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & ventis exposita sunt, & perflata, frigidaq. & aquis carentia. in his enim locis vires validiores intelliguntur. e contra, quæ in campetribus, riguis, & opacis, cæterisq. locis à vento silentibus nascuntur, plerumque degenerant, & viribus minus valent. De locis particularibus pro plantarum delectu, ac de varietate, quæ horum ratione contingere potest, satis supra dictum est. Quantum simplicium medicamentorum delectus pro deceptione euitanda conferat, quisque apud Galenum, inspicere potest. 1. de Antidotis cap. 20. & c. 12. & lib. de Theriacâ ad Pison. ei adscripto cap. 12. & 1. de medicamentis simp. loc. cap. 2. & 7. de med. per genera cap. 4. & 3. eiusdem cap. 2.

Resoluit opinio dicentium, Inutile, & Inanisiosum esse tractare de Plantis. Cap. XIIII.

His igitur ea, qua potui breuitate discussis, objectionibus respondetur, & quo ad primam, in qua dicunt, descriptiones esse fallaces; quamplures namque plantæ a præcis descriptæ, nostris si conferantur, esse dissimiles, nostrasq. plantas præcorum delineationibus non accommodari, etsi ex dictis satis responsum sit, dicimus vterius, quod in dignoscendis plantis ex Auditorum descriptioribus, oportet fieri Chorom omnium notarum, quas Dioscorides cæteriue auctores plantis assignant, verum hac lege, ut si quæ non adsint, vel si adsint, mutationem tamen aliquam susceperint, diligentius consideremus, sit ne hoc perpetuo in plantis, an ex accidente aliquo. cumq. sciamus, locum, aliasq. prænaratas causas posse plantæ faciem immutare, num si harum ratione quicquam à naturali forma recedat, vel deficiat, vel superaddatur, ut si sapor, vel odor, alperitas, lenitas, quantitas, maior vel minor, aut flos, vel caulis, vel id genus aliquod, non existat in planta aliqua, cui adesse deberet, cætera tamen signa ad vnum conueniant, nihil nos mouere debet, quin ipsam esse pronunciemus. Dicebant secundo, nostrarum plantarum facultates esse inefficaces, atque euanidas, & vsum, quem ex antiquorum descriptionibus promittunt, non præstare, at quia nihil æque perfectè, ac certò veras plantas nobis demonstrat, quam earum effectus, facultatesq. quare nostras plantas diuersas esse ab his, quas præci describere, concludunt. huic

moral

obiectioni

obiectioni sic satisfacimus. Etsi plantarum notæ potissimum à viribus, ac vsu sumuntur, atamen quia hæc multifariam, ut dictum est, variari possunt, diligenter propterea num per se, & ex propria natura, an per accidens id contingat, perscrutari opus erit. nam si ex aliqua prænaratarum causarum plantæ facultates mutantur, hoc erit per accidens, & alia notæ non repugnabunt, & plantæ diuersitas re vera non erit: at si ob nullam harum causarum plantæ facultas mutabitur, cætera notæ aduersabuntur, & plantæ penitus diuersæ erunt. Quare non temerè in plantarum facultatibus inuestigandis examen est faciendum, ut perbelle nos docet Galenus sub his verbis. Accedit huc quod ipsa simplicia medicamenta non paruo variant discrimine. at ego cum in præstantissimis virtutem pro vnaquaque specie, ac genere ostenderim, siquis in deterrimo per experientiam examinationem moliarur, examinabit quidem falsò, non autem facultatis eorum ordinem distinxerit. idq. latius alibi admonet. factò ergo diligenti examine in Iberide, Centaurio minori, Smyrnio, & alijs prænaratis herbis, si qua reperiat mutatio delineationi repugnans, ea est ex accidente quopiam ex aliqua prænaratarum causarum genitò. pariterq. de illarum facultatibus asserendum. Obiectionibus verò, quas de plantis noui Orbis asserunt, sic responderetur. Etsi plantarum delineatio difficilis sit, (plantarum namque aptas similitudines inuenire adeo laboriosum est, ut semper aliquid in cunctis delineationibus desideretur) nos tamen venandarum delineationum regulis inhærendo, Dioscoridem insequentes pro viribus plantas, aliaq. simplicia in hoc opere contenta delineare, ac describere conati sumus. Ei autem, quod obseruatum est, nempe nonnullas plantas noui Orbis indigenas, in Hispanicis has regiones translatas, obijisse, paulumq. temporis permanisse, dicimus, id euenisse delectus culpa, vel cultus. Delectus, quia elegerunt plantas, seu earum semina ortum ducentia in regionibus, & particularibus illius regionis locis nullam conformitatem cum hisce regionibus, & locis Hispanicis habentibus, & forsitan penitus dissidentibus. Cultus verò culpa, quia, etsi possent eligi regiones, & particularia loca illis congruentia, id neglexerunt, ac illa aduersantibus regionibus, ac locis seruerunt, plantaueruntq. Quantum enim quidam loci quibusdam plantis peculiare sint, quantumue plantæ ex regionum, & particularium locorum repugnantia variari possint, satis supra explicatum est. Ad illud verò quod opponitur, ob plantarum facultatum magnam mutationem, viriumq. inefficaciam obseruatam in plantis è nouo Orbe in Hispanicis has regiones translatis, responderi potest, inter cæteras causas plantarum vires mutantis supra narratas, id euenire potuisse ratione mali delectus, quia plantis, vel incompletis, vel nimia maturitate exoletis quis vsus fuerit, vel quia vnam plantam partem pro alia sumperit, vel quia plantas in non debita regione, eiusue particulari conuenienti loco factas expertus sit. Et si quis instaret vterius dicens, supra nos Hippocratis, & Galeni auctoritatibus innixos asseruisse, regionis, ac loci ratione in plantis, quamplurimas adeoque magnas fieri mutationes, ut & stirpium indagatoribus, ac Medicis, Philosphisq. maximum fecerit negotium, eoq. magis, quia in plantis, veluti & in quamplurimis alijs, duplicem reperiri naturam, vnam specificam, & innatam, alteram aduentitiam, & ex consuetudine contractam, scriptum reliquit Theophrastus sub his verbis, Thracium Triticum etiam in me-

7. de cõp. med. per gen. c. 4.

3. de cõp. med. per gen. c. 2.

4. de caus. plant. c. 12.

C

liora